

Johanna Hietalahti:

LOHTURETORIIKKA HÄIVYTTÄÄ SOTEN ONGELMAT

Ihmiset ovat vakuuttuneita, että sote tulee, väijäämättä. Mistä se tulee ja minne se menee, mitä se tuo ja mitä se vie – se on vielä hämärän peitossa.

Kuvittele mielessäsi joku modernin taiteen abstrakti maalaus. Sen jälkeen lähde seuraamaan sote- ja maakuntauudista esittävän kaavion logiikkaa. THL:n terveys- ja sosiaalitalous -yksikön päällikkö Timo T. Seppälä havainnollistaa Lapin sote-seminaarissa, missä sote-kartalla mennään.

Kannustimien tarkoitus on ohjata tapahtumia hallitusti. Kun häkkyrän yhdessä päässä vääntää vipua, voi ymmärtää, mitä toisessa päässä tapahtuu. Soten kannustinrakenne on sellainen, että lopputulosta voi vain arvailla.

Maksu- ja asiakassetelit johtavat kummallisuuksiin. Ennaltaehkäisystä tai terveyserojen kaventamisesta juontuvia säästövaikutuksia ei voida osoittaa luotettavasti. Ylipäänsä koko käsitteistö on epäselvästi määritelty. Yhdenvertaiset, asiakaslähtöiset ja oikea-aikaiset palvelut? Hyvinvointierojen kaventuminen ja valinnanvapaus? Sote-retoriikka on epämääräistä ja siksi sitä on myös niin helppo viljellä.

Sote-puheet terveyserojen kaventumisesta häivyttävät asialistoilta ongelmia, jotka Lapissa hiipivät esiin kilometrimittaria lukemalla ja tienpenkkoja vilkuilemalla. Siellä täällä nököttää kylmä tupa rikkomattoman lumivallin takana. Ja sitten aina jossain joku, jonka pihatie on avattu ja porstuan edusta lakaistu. Mihin tahansa siitä lähtee, lähtee kauas.

Kilpisjärveltä Rovaniemelle lapsenpäästöön on matkaa noin 450 kilometriä. Sama kuin töölöläiset kävisivät synnyttämässä Kaustisella. Miksi sote ei puhu alueiden ja kuntien sisäisistä välimatkoista?

Lappilaisten huolet ovat hyvin konkreettisia. Mitä jos ensihoito keskitetään Ouluun? Miten käy enontekiöläisen välinehuoltajan, jos sote vie tehtävät Rovaniemelle? Suljetaanko oman kylän terveystalo? Kun sote-tehtävät keskittyvät kunnilta maakunnille, häipyvätkö loputkin naiset kaupunkeihin? Lappi on jo nyt pullollaan poikamiehiä. Mistä saadaan synnyttäjiä, uusia lappilaisia?

Sama huoli toistuu terveystalojen käytävillä, kunnantaloissa, lehtien palstoilla. Huoli, että palvelut supistuvat syrjäseuduilla ja että sote-uudistus vain lisää eriarvoisuutta. Puheet digiloikasta ja valinnanvapaudesta ovat Lapissa lohturetoriikkaa, joka lakaisee sote- ja maakuntauudistuksen ongelmat maton alle.

Ongelma ei ole siinä, että julkinen sektori tuottaa palveluja yhdessä yksityisen kanssa. Ongelma on perusrakenteessa ja koko ajattelutavassa. Miksi neuvolatoiminta ja erikoissairaanhoidon pitää järjestää saman luukun kautta? Mihin valinnanvapauslakia oikeasti edes tarvitaan?

Tietenkään sote-uudistusta tai valinnanvapautta ei pidä tyrmätä sillä perusteella, että Savukoskella eivät vaihtoehdot lisäänty. Mutta ei kukaan pysty tekemään kaaviota, jossa Tampereen ja Utsjoen palvelut ovat aidosti yhdenvertaiset.

Terveyspalveluiden saatavuus vaihtelee jatkossakin jokaisen kunnan sisällä. Jos Pelkosenniemi ja Savukoski liitetään Rovaniemeen, sen jälkeen kaikilla on muodollisesti omassa kunnassa terveyspalvelut. Metriäkään ne eivät silti tule lähemmäksi asukkaita. Lappilaisten tuska on, että hallituksen sote-malli pahimmillaan vain lisää kuntien sisäisiä eroja.

On mahdotonta arvioida, kuinka paljon työtunteja sote on jo vaatinut. Virkamiesten sähköpostit täyttyvät aamuyöllä luonnoksista, joista on muokattava seuraavien päivien aikana valmista. Kunnes tulee uusi viesti, että sitä valmista täytyisi vielä vähän muokata.

Luonnokset lähtevät kuntiin, joissa väki vääntää illat ja viikonloput sotea talkootöinä. ”Harmittaa, kiukuttaa, kyllästyttää.” Siinä Muonion sosiaalijohtaja Päivi Salmisen tiivistelmä tunnelmista.

Harmittaa, jos sote-yritys jälleen kaatuu ja kymmenen vuoden työ menee hukkaan. Kiukuttaa, jos uudistukset menevät hallituksen esityksen mukaisina läpi. Ja kyllästyttää – niin, aika monia kyllästyttää.

Silti ihmiset siellä täällä ovat vakuuttuneita, että sote tulee, vääjäämättä. Mistä se tulee ja minne se menee, mitä se tuo ja mitä se vie, se on vielä hämärän peitossa.

Kirjoittaja on Kuntien takauskeskuksen vanhempi asiantuntija.